

Herberekening

Van Frederik Baas verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Dagboek uit de rivier

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Frederik Baas

Herberekening

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4017 8

© 2018 Frederik Baas

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Siloto / Shutterstock

Handschrift Coen Hagenaars

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

‘Als ik terugkom vertel jij me het hele verhaal,’ zegt de man met de beige jas.

Hij staat aan de andere kant van de tafel. Zijn stoel is achteruitgeschoven. De pootjes piepten. Op de tafel liggen een schrijfblok en een zwarte pen, daar heeft de man om gevraagd. Iemand is het komen brengen.

Hij stelde allerlei vragen, moeilijke vragen, en ik zei hem dat ik het allemaal niet precies weet. Er is zoveel gebeurd, ik weet het allemaal niet meer precies, en hij zei wel honderd keer dat ik rustig moest worden, eerst rustig worden en daarna langzaam vertellen wat er gebeurd is, beetje bij beetje, maar het is erg moeilijk om rustig te worden, erg moeilijk.

Het is een stoornis, zegt mijn moeder altijd, maar dan heeft ze het niet over mijn onrust van nu. Ze kent me. Ze kent mijn onrust. Heb dat al heel lang, al sinds de basisschool. Ik vergeet dingen, ik ben verstrooid, doe dan dit en dan weer dat. Ik loop naar de keuken om iets te pakken, een koekje of een papiertje van de keukenrol om mijn neus te snuiten of een glas water, en dan kom ik daar en weet ik niet meer wat ik wilde pakken. Of mijn moeder vraagt me of ik haar wil helpen het glas en oud papier naar de bak te brengen en als ik dat wil gaan pakken op de gang bij de trap en daar sta, is het pre-

cies hetzelfde: ik weet niet meer wat ik wilde doen.

Nu is dat allemaal anders. Er is zoveel gebeurd, dit gaat verder dan vergeetachtigheid. Dit gaat over zaken die ik graag wil vergeten en die man vroeg me juist om ze terug te halen.

Mijn moeder, die heeft dat trouwens ook. Maar bij haar is het geen jeugdigheid of puberkwaal, zij is er nooit van afgekomen ondanks al die oefeningen die ze dagelijks doet.

Dus zojuist heeft die man dat schrijfblok naar me toe geschoven, toen ik even weer normaal kon ademen en iets rustiger was, en hij knikte erbij, zo van: dit zal je helpen. Ga je gang maar.

Hij loopt naar de deur, met de beige jas in zijn hand. Hij tikt drie keer met zijn knokkels tegen het gewapende glas, draait zich om en zegt er dreigend achteraan: ‘Straks heb jij je verhaal.’

Dat doet mijn adem weer versnellen, ik voel het bonken in mijn keel. Ik wacht tot de deur wordt opengedaan. Dat duurt even. Mijn blik gaat van de deur naar de tafel en weer terug naar waar de man staat, de deurkruk in zijn hand, en ik zeg: ‘Maar ik ben geen schrijver, ik kan nog geen mop opschrijven die me net verteld is.’

‘Begin maar gewoon, dan komt het verhaal vanzelf.’

‘Ik weet niet waar ik moet beginnen.’

‘Met je naam,’ zegt de man ongeduldig. ‘De rest volgt vanzelf.’

‘Die weet ik wel,’ zeg ik.

‘Dan begin je met iets anders, gewoon het eerste wat in je opkomt. Schrijf dat op en dan schrijf je daarna op wat er daarna in je opkomt en daarna het volgende. Noteer steekwoorden. Als een boodschappenlijstje. Om niks te vergeten. Oké?’

‘Oké,’ zeg ik zacht maar ik moet geen boodschappen

doen, ik moet de brokstukken van de afgelopen dagen zien te ordenen en als ik alleen al aan een klein brokstukje denk, aan die boerderij en dat hok, wil ik mijn ogen dichtklemmen en helemaal niks meer zien en dan zie ik mijn moeder voor me op een blauw matje, op de vloer, en ze ademt heel traag en haar armen zijn rustig en haar handen ook, en ik pak de pen.

‘Als ik hier terug ben,’ zegt de man, ‘heb jij een complete lijst met steekwoorden en vertel je mij hoe die steekwoorden met elkaar verbonden zijn.’

De pen voelt hard en koud, en ik herinner me mijn moeder die heel kalm mompelde: ‘Mijn hand en mijn arm en mijn schouder en dan naar mijn hoofd.’

De deur wordt van de andere kant opengedraaid en de man stapt de kamer uit, de gang in die ik eerst ook doorgekomen ben, naar deze witte kamer in dit enorme gebouw met in het midden een tafel en twee stoelen, hoge ramen tegen de achterwand, niks aan de muren.

Die oefening van mijn moeder maakt de pen licht. Hand, arm, schouder en hoofd. Rustig.

Geen stofje op de vloer, hier. Het heeft meer van een operatiekamer dan van een verhoorkamer, al weet ik dat de stilte ongeveer hetzelfde is, van die ene keer toen ik aan mijn sleutelbeen geopereerd werd en in zo’n zaal weer wakker moest worden. Mijn benen trilden heel lang toen in die uitslaapzaal, dat zouden ze nu ook kunnen gaan doen. Mijn benen bonkten op de tafel en ik had allerlei visioenen. Nu ik wat rustiger ben zie ik gelukkig helemaal niks voor me, geen beelden, niks. Terwijl me dat wel gevraagd is. Alleen is er hier een soort gezoem in deze kamer, geen idee waar het vandaan komt.

De deur wordt weer op slot gedraaid.

‘Mijn verhaal,’ zeg ik hardop en ik denk aan de huurauto en de snelweg en meteen voel ik mijn hart weer bonken in

mijn borst en ik steek de pen in mijn mond en bijt op het plastic maar dan denk ik weer: hand, arm, schouder en hoofd, en ik haal die rottige pen weer uit mijn mond en zet de blauwe punt op het papier.

Ik denk aan de man in de beige jas die steeds zei dat ik rustig moest blijven en dit werkt wel, en ook denk ik aan de andere man die eerst steeds bij hem was. Hier beneden in de parkeergarage stapten ze uit, lieten mij uit de auto stappen en zij begeleidden me naar een deur, een gang, een trap aan het einde van die gang. Die andere man had een raar loopje. Naar boven, andere gangen en deuren en toen werd een van die deuren opengeduwd en duwden ze me deze kamer in. Verschilt wel veel met die verhoorkamers in films. Je verwacht zo'n donkere ruimte met een enkel lichtje dat heel irritant in je gezicht schijnt. Geen kantoorruimte waar ze alle andere meubels uit gehaald hebben, zelfs de plantenbakken.

Dat is mijn verhaal. Rustig blijven. Ademen, van hand naar hoofd.

Ze hebben me opgepakt en naar deze kamer, in dit gebouw, in deze stad gereden. In dit idiote land. Er is zoveel gebeurd de afgelopen dagen, het zal moeilijk zijn dat allemaal helder te krijgen, zeker voor mij. Ik zal dat schrijfblok nog wel nodig hebben. Hoe noemde hij dat?

Steekwoorden.

Mijn moeder zou dat kunnen zeggen. Vreemd woord. Steken met woorden. Een woord voor in woordspelletjes. Wordfeud.

Deze verhoorkamer is ook een witte doos.

Ik had die man willen vragen waar ik moet beginnen, maar zelfs dat lukte niet. Hij denkt dat als ik een paar van die steekwoorden opschrijf, dat ik niks vergeet, dat er niks mis kan gaan. Nou, ik weet het niet. Een logische volgorde aanbrenge, alles even netjes onder elkaar zetten. Het lijkt sim-

pel, maar hij weet niet wat ik allemaal meegemaakt heb, waar ik niet om gevraagd heb, en hij kent me niet. Hij zou die leraren van vroeger moeten vragen hoe dat bij mij werkt. Leer dit en leer dat, was de opdracht, en dat deed ik wel maar alle stof danste door mijn hoofd en ik verwarde de ene formule met de andere en haalde Engelse woordjes door elkaar en kon ze alleen opschrijven zoals ik dacht dat ze klonken.

Het schrijfblok ligt voor me, met de pen er weer naast. Moet uit mijn hand geglipt zijn. Het blanke papier waar schrijvers naar staren, in films. Met propfen mislukte schrijfsels op de vloer.

En toch weet ik: als ik straks een lijstje heb en ik al die punten aan elkaar kan knopen en alles duidelijk vertel laten ze me weer gaan. Dat weet ik zeker, als ik maar rustig kan blijven. Mijn arm en mijn hoofd. Als de beelden van de afgelopen dagen me niet de baas worden en ik niet weer ga gillen en schreeuwen, als ze van mijn hoofd via mijn arm op dat papier kunnen komen.

Het eerste wat in je opkomt, zei die man. De rest volgt wel. Zoiets.

Laat ik dat maar doen, ook al lijkt het een stom idee zo maar wat op dat mooie witte papier te kalken.

Vooruit dan maar.

Even luister ik naar dat zoemen in deze kamer, iets van een ventilator of zo, een propeller met grote wieken, en ik schuif het schrijfblok naar me toe, sla het voorblad van stevig karton om en pak de koude pen in mijn hand en mijn hoofd lijkt rustig, en helemaal bovenaan schrijf ik met trillende hand ...

Herberekening

Opeens staat het er. Ik hoor het haar nog zeggen, die ingeblikte stem van de navigatie, en nu nog klinkt haar stem vertrouwd. Ik adem rustig, het gaat goed. Haar stem, die langzaam veranderde. Die warmer werd en menselijker. Die háár stem werd. Maar dat was pas later.

‘Herberekening.’

Dat is de kortst mogelijke samenvatting van mijn verhaal, maar als ik dat straks tegen die man zeg begrijpt hij er natuurlijk niks van en ik misschien ook niet. Ik moet eerst mijn verhaal zien te ordenen, de volgorde goed zien te krijgen en de details helder, gewoon eerst voor mezelf, dan voor anderen.

Ik moet bij het begin beginnen. Bij mezelf. Het zit allemaal in mijn hoofd, als een hoofdpijn die suddert en woelt en die je eigenlijk probeert te onderdrukken, en die pen zal me helpen, als verlengstuk van mijn arm.

Dus op de tweede regel van het papier schrijf ik mijn naam – mijn echte naam.

Leon

Als ik die krullerige letters zo opschrijf lijkt het me iets wat alleen gestoorden doen, mensen die zelfs hun eigen naam zouden vergeten. Dat heb ik niet. Ik vergeet veel, maar niet mijn naam, niet de echt belangrijke dingen. De rest wel, alles wat er niet toe doet.

Leon.

Ziet er raar uit, die vier letters met een iets te grote L. Ik kijk naar mijn eigen naam en ik kijk naar mijn hand die de pen vastheeft en ik stel de vraag die de man in de beige jas ook zal stellen: ‘Wat is dat voor een jongen?’

Ik ben negentien, in september word ik twintig. Ik woon in Amsterdam, vlak bij het Olympisch Stadion in het kleine buurtje daar met socialehuurwoningen. Ik woon bij mijn moeder. Zij werkt in een winkeltje net om de hoek bij het pleintje waar de scholen aan liggen en waar de glasbak en de papierbak staan. We wonen op de eerste verdieping. Ik heb een kamer op zolder, aan de achterkant. Daar staan mijn bed en een bureautje met een draaistoel en een plant die ik altijd vergeet water te geven, dat kan ik me precies voor de geest halen, en de oude nepleren bank die eerst beneden stond, tot mijn moeder die stoffen bank met kussens en franjes kreeg. Tegenover de bank staan mijn televisie en mijn Playstation.

De muren zijn wit, net als in deze kamer. Er zoemt alleen niets, kan ik niet tegen. Wel is het strak en netjes. Alles op orde. Mijn bed, de bank. Alles heeft een vaste plek. De prullenbak is geleegd. Ik ben niet bang dat mijn moeder ooit gaat stoffen, dat doet ze sowieso niet, maar ze weet ook dat ik dat liever niet heb, dat ze niks van zijn vaste plek moet halen. Die kamer van me geeft rust. Orde.

De rust en orde die ik nu ook voel als ik aan mijn kamer denk.

Maar die dag was ik buiten. Ik weet waar het was en wat ik bij me had.

Albert Heijn, rijbewijs en Schroevendraaier

En meteen gaat mijn adem sneller en kuch ik, alsof er iets vastzit in mijn keel. Die schroevendraaier. Als ik die niet bij me had gehad.

Geen schroevendraaier nu in mijn hand, alleen in mijn gedachten, ik staar naar de pen. Laat die pen beschrijven wat er in mijn hoofd zit.

Het is zomervakantie, en ik deed wat jongens van mijn leeftijd doen in de vakantie als ze gewoon thuis zijn in hun stad: een beetje rondhangen met vrienden. Dat doen jongens nou eenmaal, niksdoen. Samen niksdoen. Traag over straat lopen zonder dat het verder veel uitmaakt waarnaar toe. Niet dat ik dat met mijn vrienden doe, dat niet, maar die dag, het zal tegen de middag zijn geweest, sjok ik in mijn eentje naar de nieuwe supermarkt tegenover het Olympisch Stadion. Mijn vrienden zou ik later wel zien, op onze vaste plek. Niet om koeken te kopen liep ik naar de supermarkt, of chips, of cola, of weet ik wat je daar koopt voor rommel, ik was op weg naar die Albert Heijn omdat ze daar altijd mensen zoeken. Staat op die grote posters die buiten tegen het raam geplakt zitten. WIJ ZOEKEN JOU. KOM JE IN ONS TEAM? Dat soort posters. En ik ging even informeren of dat iets voor mij zou kunnen zijn. Nog niet eens solliciteren of zo, alleen

maar even vragen. Het was nog vroeg, die middag zou ik weer naar mijn vrienden gaan. Die kennen dat ook wel, baantje zoeken, beetje kijken, afgewezen worden. Daar hebben ze het altijd over. Ik had een afwasbaantje, maar werd weggestuurd. Waarom weet ik nog steeds niet. Alleen Snickers heeft een vaste baan, maar dat is bij zijn oom.

Ik had mijn telefoon thuisgelaten, die ligt nu nog steeds boven op mijn bureau aan de oplader. 100 procent.

Alleen mijn portemonnee heb ik bij me, een bankpas, wat kleingeld. Mijn ID-kaart, die moet je vaak laten zien als je een baantje wilt. Verder geloof ik wel dat ze me willen hebben. Ik ben groot, bijna een vijfennegentig. Ik kan bij de bovenste schappen. Ik ben sterk. Die ID-kaart is eigenlijk overbodig. Ze zullen vast wel zien dat ik al achttien ben.

En mijn rijbewijs natuurlijk.

Ik heb net mijn rijbewijs gehaald, dat is heel belangrijk. Zonder dat rijbewijs was ik nooit in al die ellende beland. Op school kon ik nooit erg goed mee en mijn moeder dacht: autorijden, daar hoef je niet goed voor te kunnen leren. Dat kan Leon vast goed. Dus regelde ze rijles voor me, een van de weinige dingen die ze echt voor me geregeld heeft. Daar is ze niet goed in: iets regelen, iets afmaken. Zeggen dat je iets gaat doen en het vervolgens gewoon doen. Ik ben eraan gewend en het past bij haar maar het is ook vreselijk irritant. Maar dit keer regelde ze het en ze had gelijk. Bijna nooit heeft ze gelijk, maar nu wel.

Ik slaag al na negen lessen.

Over straat dus, en ik maak mijn nagels schoon met een schroevendraaier, nog een belangrijk punt dat ik niet moet vergeten.

Die schroevendraaier had ik niet toevallig bij me. Dat rotting, ik ga bijna trillen als ik eraan denk. Beetje vreemd natuurlijk als je ergens heen gaat om een baantje te krijgen.

Maar met dat ding had ik iets aan mijn fiets gedaan, de bel vastgedraaid of de rem of het spatbord, dat weet ik niet meer precies. In ieder geval een van de dingen die met schroefjes vastzitten, en niet met boutjes. Ik had de bel of de rem of het spatbord aangedraaid en liep toen gewoon door naar de supermarkt, met die schroevendraaier in de kontzak van mijn Diesel.

Op de Stadionweg, met de lichtmasten van het stadion en de oude Citroën-garage daarvoor en de Febo waar heel vaak een reiger op de stoep staat.

Zie je wel, er zijn heel veel dingen die ik nog weet en al die dingen denderen door mijn hoofd. Maar laat ik me bij het verhaal van die dag houden. Het verhaal van mij en van een...

Oud - klasgenootje

Want net als ik wil oversteken toetert er een auto vlak achter me. De auto staat half op de stoep. Er zit een meisje achter het stuur. Ik herken haar. Ze zat bij mij in de klas. In de eerste, tweede en volgens mij ook nog aan het begin van de derde klas van de middelbare.

Het is Yousra.

Achter het stuur van een auto.

Yousra!

Het was vroeger al moeilijk om rustig te blijven in haar buurt en dat was daar bij het Stadionplein niet anders en zelfs nu ik hier zit denk ik in eerste instantie aan knappe Yousra, met haar donkere ogen en haar mooie rechte neus, en weer wordt mijn keel dichtgeknepen en ik kan niet op deze stoel blijven zitten. Ik sta op en doe een paar passen naar de deur en weer terug en pas als ik mijn hand voor mijn mond hou omdat ik wel voel dat ik vreselijk moet schreeuwen adem ik diep in en word weer wat rustiger.

Ga zitten. Pak die pen.

Een ander beeld, dat kan goed zijn. Ze was net als Cleopatra. Tenminste, in de Asterix en Obelix hadden ze het steeds over haar neus, hoe mooi die was. In de films dan van Asterix en Obelix, want die strips las ik nooit dus dat schrijf

ik niet op. Wel helpt het me over haar na te denken, over Yousra, nu.

Tot ergens in de derde zat ze bij mij in de klas. Onze school ligt hier even voorbij de kade. Die betonnen brug over waar alleen fietsers over kunnen. In de kantine haalden we soms van die roze koeken, daar was ze gek op. Daarna ging ze naar een andere school of misschien wel helemaal niet meer naar school, ik weet niet wat ze daarna allemaal gedaan heeft, of ze ooit haar diploma gehaald heeft, al had zij daar meer kans op dan ik. Zij was degene in de klas die dingen regelde, die klasvertegenwoordiger wilde worden en dat nog werd ook, glansrijk. Die in protest kwam als bij een tentamen de vraag niet goed was, of in ieder geval zo gesteld dat niemand het antwoord goed kon hebben, dan ging ze praten met de docent, trok hem gewoon aan zijn jas en praatte net zo lang tot ze er een half punt bij kreeg en met haar iedereen die moeite had met die vraag. Waaronder ik. Van een vijf komma drie ging ik naar een vijf komma acht, ik ben haar vreemd genoeg nog steeds dankbaar.

Dat cijfer, daar denk ik aan, daar op straat. Daar denk ik ook nu aan, want daarmee begon het verhaal van Yousra en mij, en ze zit in een huurauto en als ze het portier opengooit zegt ze...

Will Turner

Met een fijne glimlach zegt ze dat, mijn bijnaam. Ze kent hem nog. Ze lacht als Cleopatra in de Asterix-film, bijna zonder dat haar mond beweegt, ze lacht meer met haar ogen, en zegt er direct achteraan: ‘Lang niet gezien.’

Dat klopt, maar ik denk vooral aan die naam die ze me op school gaven. Will Turner. Ook nu maakt hij me weer sterker en groter. Op die leeftijd noem je elkaar nooit bij je echte naam, we hadden Snickers met zijn baantje en Oebama en Gaga en een jongen met een litteken op zijn gezicht noemden we Scarface, en we hadden Pluto. Ik was Will Turner, de zwaardvechtende piraat uit *Pirates of the Caribbean*. Daar kan ik straks wel over vertellen, voor nu is het vooral verbazing, Yousra zomaar hier op straat. En dat ze die naam nog weet.

Hoe ze eraan kwamen weet ik niet precies. Ik kende natuurlijk wel die film en iedereen was dol op die bezopen slisser van een Jack Sparrow, maar mij noemden ze Will Turner, de enige zoon van piraat Bill Turner die hij sinds zijn twaalfde jaar zoekt. En mijn bijnaam maakt me rustiger hier in deze witte kamer met dat gonzende geluid, van een airco of zo, en ik denk aan de piraten die zich niet lieten afleiden door airco's of andere bijgeluiden, en ik denk aan die jongen en

zijn verdwenen vader. Dat was het: ook ik ging in die tijd op zoek naar mijn vader.

In ieder geval ga ik bij die auto staan, net achter het portier staan, en ik zeg: 'Joes,' want op school noemden we haar altijd Joes, en ik haal die schroevendraaier uit mijn achterzak en hou hem recht vooruit in mijn hand, mijn arm gestrekt, net zoals Will Turner dat deed in zijn eerste scène in die film, en ik kijk naar haar, met één oog langs mijn zwaard.

'Je weet het nog?' zegt ze.

'Natuurlijk.'

Mijn schroevendraaierzwaard verdwijnt weer sierlijk in mijn kontzak, als een piratensabel, en ik leg mijn rechterhand hoog tegen mijn borst, tik met mijn wijsvinger net onder de hals van mijn shirt, net onder mijn adamsappel.

'Heb je die nog?' vraagt ze en ik knik en haal een dun zilveren kettinkje uit mijn shirt.

'En zit er al een hangertje aan?' vraagt ze.

Nee, schud ik want mijn vader heb ik nog niet gevonden, en meteen erachteraan zeg ik: 'Jij weet het ook nog.'

'Tuurlijk,' zegt ze. 'Alles goed?'

'Heel goed.'

Leren kan ik niet zo goed, wel kan ik vriendelijk zijn. Daar ben ik goed in. Ik ben altijd vriendelijk. Ik heb veel vrienden. Of in ieder geval heb ik geen vijanden, en dat is al heel wat in Amsterdam.

Yousra stapt uit. Ze lijkt iets groter dan een paar jaar terug, voor de rest hetzelfde, die ogen en die neus, dat mooie gezicht. We schudden elkaar niet de hand, dat doen jongens en meisjes niet. Dat is te veel. We kletsen wat, zoals bekenden doen: over vroeger, over school, over de buurt.

Ze zegt: 'Ik ben aan het werk.'

Het klinkt volwassen, het klinkt goed.

'Nog maar net begonnen. Bij m'n oom.'

Ook dat klinkt goed, ook binnen de familie. Net als Snickers. Ik weet niet wat ik moet zeggen. Ik woon bij mijn moeder, ik heb geen werk, ik heb geen oom, ik hang maar een beetje rond, ook al is het vakantie. En zij werkt.

‘Dat doe je goed,’ zeg ik.

‘Dank je,’ zegt ze. ‘Het is soms vroeg opstaan maar het bevalt goed. Ik ben helemaal vrij.’

‘Dat is belangrijk,’ zeg ik want ik heb weleens bijbaantjes gehad bij een eettentje, en daarvan weet ik nog dat er altijd wel een baas was die me op de vingers keek, die gestrest was en die zat te schelden en roepen. Behalve toen ik kranten rondbracht in de buurt. Dat heb ik maar even gedaan want in de herfst is dat ook niks, maar ik kon wel alles doen zoals ik dat wilde. Dat wilde ik nu eigenlijk ook: die vrijheid. Daar kan ik nu op mijn gemak aan denken. Op dat moment zelf bij die auto wist ik dat nog niet precies, maar ik wilde iets doen met mijn leven, en iets doen op mijn eigen manier, zoals ik het wil.

En opeens zegt Yousra: ‘Ik moet hier even zijn.’ Ze knikt naar het huis op de hoek.

‘Bij de Chinees?’

Precies op die hoek ligt de ouderwetse Chinees met de rode daken en de stenen leeuwen. Ik at er nooit want iedereen weet dat de andere Chinees vlak bij mijn huis veel beter en goedkoper was, en grotere porties, deze gevel is wel heel bekend. Die grommende leeuwen.

‘Daarboven,’ zegt Yousra kalm. ‘Ik moet even iets afgeven, papieren.’

‘Oké,’ zeg ik, net zo vriendelijk als daarvoor. ‘Papieren.’

‘Ja,’ zegt ze, ‘dat hoort er helaas allemaal bij.’

Ik knik. Ik weet er eigenlijk niks van maar het klinkt in orde, papieren horen bij het werk.

Yousra zegt: ‘Voor je op pad kunt komt er heel wat kijken